

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 373.2.011.3-51

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2025-3-202-211>

REFLECTION IN THE CONTEXT OF TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR PARTNERSHIP INTERACTION WITH PARENTS OF EARLY AGE CHILDREN

РЕФЛЕКСІЯ У ВЕКТОРІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Tetiana ANDRIUSHCHENKO,
Doctor of Pedagogical Science,
Professor, Head of the Department of
Preschool Education and Professional
Development of Teachers,
MEI «Cherkasy Regional Institute
of Postgraduate education of
Pedagogical Employees of the
Cherkasy Regional Council»
38/1 Bydoshchenska Str., Cherkasy,
18003, Ukraine

Тетяна АНДРЮЩЕНКО,
доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
дошкільної освіти
та професійного розвитку педагогів,
КНЗ «Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних
працівників Черкаської обласної
ради»
вул. Бидгощська 38/1, м. Черкаси,
18003, Україна

antatko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9881-5018>

ABSTRACT

The article provides justification for the relevance of developing reflection in future teachers of preschool education establishments. It is highlighted that reflection becomes the key mechanism in subject-subject interaction, that is based on trust, mutual respect and responsibility for the upbringing of an early age child. Characteristic features of reflection in the process of interaction between teachers and parents of early age children were revealed. According to the stated aim, the research of the definition 'reflection' was conducted. It was made in the context of educational activity, defined by modern national scientists. Its essence, kinds and functions were clarified. The article outlines the ways of development of reflection in future teachers in the process of professional training in higher educational establishments. It was noted that organization of reflexive space in higher educational establishments requires selection of forms and methodological tools which activate the process of self-awareness, self-observation and assessment of the effectiveness of personal communication with parents of preschoolers. It was proved that during the process of development of reflection in students effective was the use of individual forms of reflection development (reflexive diary of pedagogical interaction,

self-analyses of the situation, writing of reflexive essays, 'professional map of reflection'; group forms of reflexive activities (trainings, reflexive circle, pedagogical cases, debating clubs); interactive and digital forms of reflection (Padlet, Mentimeter, video reflection, teacher's e-portfolio). Among methodological tools of the development of reflection in future teachers the most effective were: method 'mirror', 'emotional barometer of partnership', 'diary of teachers' discoveries', 'circle of trust'. It was studied out that reflexive activities allow students to realize personal professional values, develop communicative flexibility, responsibility and ability to lead the dialogue, which are the basis of humanistic model of interaction 'teacher-child-family'. The perspectives of further scientific work are seen in the creation of training system for the development of reflection in specialists of preschool education.

Key words: reflection, future teachers, parents of early age children, partnership interaction, training, methodological tools.

Вступ. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується переорієнтацією на партнерські взаємини між усіма учасниками освітнього процесу. В умовах модернізації дошкільної освіти, акцентуації на цінності дитини як активного суб'єкта розвитку, посилюється значення партнерства вихователя й батьків. Особливої актуальності ця проблема набуває у сфері роботи з дітьми раннього віку, адже саме у цей період закладаються основи фізичного, емоційного та соціального розвитку особистості.

Ефективна взаємодія між вихователем та батьками потребує не лише високого рівня професійної компетентності педагога, а й його здатності до рефлексії – усвідомлення власних дій, ставлення до батьків, уміння аналізувати результати співпраці та прогнозувати її подальший розвиток. Відсутність рефлексивного підходу може призвести до формального характеру взаємин, нерозуміння потреб родини, виникнення конфліктних ситуацій.

У сучасних наукових дослідженнях партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти і родини розглядається як основа забезпечення якісної освіти. Українські дослідники (Н. Андреева, Л. Березовська, А. Богуш, Н. Виноградова, Н. Голота, В. Іванова, А. Карнаухова Л. Кларіна, М. Машовець та ін.) концентрували свою увагу на організації педагогічного партнерства у закладах дошкільної освіти. Важливим аспектом у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, на думку Л. Зданевич, Л. Машкіна, Н. Миськова, О. Попович, А. Талемонюк, Л. Ющик та ін., є акцентуація на педагогічному партнерстві [4; 9]. О. Попович, Л. Ющик та ін. досліджують проблеми партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку [10].

Проблематика оволодіння майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти педагогічною рефлексією в контексті професійного становлення досліджувалась сучасними науковцями (О. Воронова, І. Княжева, та ін.) [1; 5]. Рефлексію як інструмент забезпечення якості

освітнього процесу розглядали С. Воронова, В. Желанова, Т. Єльчанинова, Т. Кравчина, А. Палій, В. Шевченко та ін. [2; 3; 6; 7].

Зазначимо, що обрана нами проблематика дослідження не є популярною у сучасних дослідників. Однак, проаналізовані наукові роботи складають вагоме теоретичне підґрунтя для розгляду проблеми розвитку у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти здатності до рефлексії у контексті реалізації ефективної партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку.

Таким чином, проблема розвитку рефлексії у майбутніх вихователів постає як одне з важливих завдань сучасної психолого-педагогічної науки та практики. Адже саме рефлексія стає ключовим механізмом побудови суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що базується на довірі, взаємоповазі та спільній відповідальності за виховання дитини раннього віку.

Мета статті – теоретично обґрунтувати рефлексію як провідний вектор професійної підготовки майбутніх вихователів до партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку, уточнити її сутність та функції, окреслити шляхи розвитку рефлексії у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Методи та методики дослідження: для досягнення мети використано аналіз наукової психолого-педагогічної та методичної літератури із проблеми дослідження, систематизацію та узагальнення наукових фактів, синтез практичних матеріалів для моделювання роботи зі студентами.

Результати та дискусії. Рефлексія у процесі взаємодії педагога з батьками дітей раннього віку має певні характерні особливості, зумовлені підвищеною стурбованістю батьків питаннями безпеки, розвитку і виховання дітей, невпевненістю у правильності власних педагогічних підходів. Зазначене проявляється в емоційній насиченості спілкування з боку батьків і потребує від педагога емпатичної рефлексії. Зважаючи на те, що у ранньому віці базовою потребою дітей є прив'язаність і почуття безпеки, рефлексія вихователя має включати аналіз, як його/її діяльність підтримує або підриває відчуття безпеки дитини, як це віддзеркалюється на стосунках «батьки–вихователь». Батьки потребують від педагога коректної просвітницької допомоги у вихованні дітей раннього віку. Рефлексія допомагає вихователю визначити, які форми просвітництва будуть прийнятні для конкретних батьків. Батьки дітей раннього віку мають високу чутливість до невербальних сигналів, спрямованих на їхніх дітей, тому вихователь має рефлексувати щодо власних невербальних проявів та їхнього впливу на емоційний стан дитини.

Окреслене зумовлює необхідність розвитку рефлексії майбутніх вихователів як ключового чинника, що забезпечує глибоке усвідомлення

значення батьківської участі й здатність налагоджувати конструктивні взаємини.

Зазначимо, що *Педагогічний словник* тлумачить поняття «рефлексія» (від пізнолатин. *reflexio*) як повернення назад, роздуми, самоспостереження. Поняття «рефлексія» виникло у філософії та означало процес роздумів індивіда про власну свідомість. Рефлексія – це не просто знання чи розуміння суб'єктом самого себе, а з'ясування того, як інші знають і розуміють «рефлектуючого», його особистісні характеристики, емоційні реакції, когнітивні (пізнавальні) уявлення [8, с. 398].

Рефлексію педагогічної діяльності О. Воронова пропонує розглядати як «якість, властиву всім, хто здійснює таку діяльність: чим вище рівень рефлексивних умінь, тим вище загальний рівень культури професійної педагогічної діяльності. Найвищий характеризується критичною й адекватною оцінкою різноманітних сторін власної особистості й діяльності, ясным розумінням причин своїх творчих успіхів і невдач, передбаченням розвитку в себе нових якостей» [1, с. 113]. А. Палій, Т. Єльчанінова, В. Шевченко розглядають рефлексію як комплексну розумову здатність до постійного аналізу та оцінки кожного етапу професійної діяльності [7, с. 867]. В. Желанова характеризує рефлексію як «осмислення і переосмислення людиною культурно-детермінованих та індивідуально-переживаних змістів своєї свідомості в процесі вирішення особистістю проблемно-конфліктних ситуацій у контексті життєдіяльності, що здійснюється» [3, с. 11]. Зазначене є актуальним для майбутніх вихователів, які мають навчитися бачити себе очима батьків, аналізувати успішність комунікації.

Важливим аспектом, на який варто акцентувати увагу студентів під час підготовки до партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку, є окреслена С. Вороновою місія рефлексії: «означений процес уможливорює оцінку сильних та слабких сторін педагогічної діяльності, виявлення недоліків роботи, дає змогу на основі самооцінювання розробити систему заходів щодо усунення недоліків та стимулювання розвитку пріоритетних напрямів щодо удосконалення якості освітнього процесу» [2, с. 124].

Вагомою науковою знахідкою у проведеному дослідженні вважаємо позицію І. Княжевої, відповідно до якої «готовність майбутнього вихователя до рефлексії стає найважливішою передумовою осмисленого й усвідомленого вибору, здійснюваного в конкретних життєвих і педагогічних ситуаціях закладу дошкільної освіти, життєдіяльності в цілому, саме тому вона виступає як підсумок «праці душі», спосіб ставлення до життя, духовний самоаналіз і чинник професійного становлення» [5, с. 137].

Ми розділяємо висновки В. Желанової, що «професійна рефлексія майбутнього педагога є синтезом рефлексивного мислення, рефлексив-

ної діяльності та рефлексивної свідомості, що спрямовані на самоаналіз, самоусвідомлення, переосмислення себе, власної та спільної діяльності, а також погляду на себе «очима інших» відповідно до контексту майбутньої професійної діяльності в усій її багатоаспектності» [3, с. 12].

Наші міркування щодо необхідності підготовки студентів до рефлексії у процесі взаємодії з батьками дітей раннього віку підтверджують результати дослідження О. Попович та Л. Ющик: «враховуючи особливості періоду раннього дитинства, партнерська взаємодія з батьками дітей раннього віку полягає у створенні спільного простору для підтримки розвитку дитини через взаєморозуміння та співпрацю» [10, с. 190]. Реалізація зазначеного потребує рефлексивних практик педагога для попередження непорозумінь і узгодження очікувань родини та закладу дошкільної освіти.

Підсумовуючи зазначимо, що рефлексія майбутнього вихователя є змістовим ядром партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку: вона поєднує нормативні вимоги (державні стандарти, концепції) з теоретичними моделями рефлексії та підтверджується емпіричними результатами про ефективність сімейно-зорієнтованих практик. Це обґрунтовує необхідність системного розвитку рефлексивних умінь студентів під час навчання в закладах вищої освіти. Саме рефлексивна позиція забезпечує усвідомлення вихователем власних педагогічних дій, установок і цінностей, дозволяє переосмислити досвід спілкування з родинами, скорегувати стратегії взаємодії на засадах довіри, співпраці та взаємної поваги.

Організація рефлексивного простору у закладі вищої освіти потребує добору таких форм і методичних інструментів, які активізують у студентів процес самопізнання, самоспостереження, оцінювання ефективності власної комунікації з батьками вихованців. Важливим є перехід від формального аналізу діяльності до її глибокого осмислення через емоційно-ціннісний і поведінковий аспекти. Позитивному результату сприятиме реалізація низки функцій рефлексії, а саме: *когнітивної* – усвідомлення власних знань, переконань і педагогічних стратегій; *емоційної* – здатності регулювати емоційні реакції та зберігати емпатійність; *комунікативної* – розуміння впливу власних висловлювань і поведінки на партнерів взаємодії; *прогностичної* – уміння передбачати наслідки своїх дій у взаєминах з батьками.

В умовах професійної підготовки майбутніх вихователів розвиток рефлексії реально забезпечувати, інтегруючи різні форми відповідної діяльності у процес навчання в закладі вищої освіти: індивідуальні, групові, інтерактивні та цифрові форми рефлексії.

До індивідуальних форм розвитку рефлексії відносимо ведення *рефлексивного щоденника педагогічної взаємодії*, у якому майбутні

вихователі фіксують власні емоційні стани, враження, ускладнення й досягнення після спілкування з батьками, здійснюючи самоаналіз за схемою: «що відбулося – що відчував(-ла) – чому так сталося – чого навчив(-ла)ся». Ефективним є також *самоаналіз комунікативних ситуацій*, у ході якого майбутні вихователі аналізують вербальні й невербальні аспекти взаємодії, рівень емпатійності та толерантності, що дає змогу виявити помилки у спілкуванні, визначити стратегії їх корекції. Написання *рефлексивних есе* на тему «Я і батьки вихованців» сприяє виявленню особистісних стереотипів, формуванню внутрішньої готовності до партнерства. Доповнює ці засоби «*професійна карта рефлексії*», що допомагає студентам визначати власні сильні сторони, зони зростання і формулювати конкретні кроки самовдосконалення у взаємодії з родинами. Зазначені форми роботи доцільно проводити під час проходження студентами педагогічної практики в закладах дошкільної освіти.

Групові форми рефлексивної діяльності забезпечують можливість усвідомлення досвіду у спільній взаємодії. До них належать *тренінги комунікативної взаємодії*, під час яких студенти моделюють ситуації зустрічі з батьками, розігрують складні педагогічні ситуації, розв'язання конфліктів, обговорення питань виховання дітей саме раннього віку, навчаються емпатії та вмінню конструктивно долати непорозуміння. Після виконання вправ проводиться групове обговорення, само- та взаємоаналіз дій учасників. Важливу роль відіграє *рефлексивне коло*, у межах якого студенти мають змогу обговорити досвід педагогічної практики, визначити успішні способи налагодження співпраці з родинами. Ефективними є також *педагогічні кейси* з реальних або змодельованих ситуацій взаємодії з батьками, що сприяють формуванню рефлексивного мислення й уміння дивитися на проблему з різних позицій («батьківська гіперопіка», «байдужість до потреб дитини», «конфлікт між вихователем і батьками», «претензії батьків до вихователя під час адаптації дитини раннього віку до закладу дошкільної освіти»). Значний потенціал мають *дискусійні клуби*, які спонукають студентів до глибшого осмислення сутності партнерства родини і закладу дошкільної освіти, особливості взаємодії з батьками дітей раннього віку.

Важливу роль у підготовці сучасного фахівця відіграють **інтерактивні та цифрові форми рефлексії**. Використання онлайн-платформ (*Padlet*, *Mentimeter*) забезпечує можливість колективної рефлексії після занять або педагогічної практики, сприяє відкритості й взаємній підтримці. *Відеорефлексія* дає змогу аналізувати невербальні засоби спілкування, відстежувати зміни у власному стилі комунікації. *Е-портфоліо майбутнього вихователя* виступає як інструмент самопредставлення

й фіксації професійного зростання, відображаючи процес становлення партнерських компетентностей.

Серед **методичних інструментів** розвитку рефлексії у майбутніх вихователів найбільш дієвими вважаємо такі:

- **метод «дзеркала»**, який дозволяє студентам побачити себе «очима іншого» та оцінити власну поведінку у спілкуванні з батьками;
- **«емоційний барометр партнерства»** – динамічний інструмент усвідомлення власного стану після зустрічей з батьками, що сприяє розвитку емоційної саморегуляції;
- **«щоденник педагогічних відкриттів»**, який формує звичку до самоаналізу, допомагає фіксувати зміни у ставленні до родини як до рівноправного учасника освітнього процесу;
- **«коло довіри»**, де відпрацьовується вміння слухати без оцінювання, виявляти емпатію – необхідну складову партнерських взаємин.

Застосування зазначених форм та інструментів сприяє формуванню готовності студентів до ефективного партнерства з батьками дітей раннього віку. Рефлексивна діяльність дозволяє їм усвідомлювати власні професійні цінності, розвивати комунікативну гнучкість, відповідальність і здатність до діалогу, що є основою моделі взаємодії «вихователі – дитина – родина».

Висновки. На підставі викладеного робимо такі узагальнення: рефлексія є ключовою складовою професійної компетентності майбутнього вихователя, адже забезпечує усвідомлення власних дій, ставлень і результатів взаємодії з батьками дітей раннього віку; відсутність рефлексивного підходу призводить до формального характеру стосунків та виникнення комунікативних бар'єрів; у процесі підготовки майбутніх вихователів особливого значення набуває цілеспрямоване використання методичних інструментів розвитку рефлексії, які сприяють переходу студентів від поверхневого опису подій до глибокого аналізу та прогнозування.

Перспективи подальшої наукової роботи вбачаються в розробці системи тренінгів для розвитку рефлексії фахівців дошкільної освіти.

Література

1. Воронова О. Ю. Модель рефлексії в професійній діяльності педагога-вихователя. *Актуальні проблеми психології*. 2014. Т. 7. Вип. 36. С. 113–120.
2. Воронова С. Самооцінювання педагогом власної діяльності як елемент забезпечення якості освітнього процесу. *Молодь і ринок*. 2022. № 2 (200). С. 122–128.
3. Желанова В. В. Таксономія типів професійної рефлексії педагога: міждисциплінарний контекст. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наук праць*. Вип. 27. Київ, 2017. С. 9–14.
4. Зданевич Л. В., Машкіна Л. А., Миськова Н. М., Талемонюк А. О. Педагогічне партнерство як наукова дефініція і вагома професійна компетентність майбутніх

вихователів закладів дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 79. Т. 1. 2025. С. 179–183. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.1.33>.

5. Княжева І. Педагогічна рефлексія як чинник професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2019. № 2 (65). С. 135–139.

6. Кравчина Т. Рефлексивна позиція педагога: методи і прийоми рефлексії педагогічної діяльності. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2022. Т. 10, № 7. С. 39–43. DOI: 10.31110/2616-650Xvol10i7-006

7. Палій А. М., Єльчанінова Т. М., Шевченко В. М. Рефлексія як структуротворчий компонент професійної діяльності. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 6 (40). С. 867–876. DOI [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-867-876](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-867-876)

8. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 514 с.

9. Попович О. М., Ющик Л. В. Мотиваційна складова підготовки майбутніх вихователів до партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2024. № 3. С. 66–77.

10. Попович О. М., Ющик Л. В. Теоретико-методологічні аспекти проблеми партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку. *Інноваційна педагогіка*. Дошкільна педагогіка. Вип. 82. Т. 2. 2025. С. 187–190. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.2.33>

References

1. Voronova, O. Yu. (2014). Model refleksii v profesiinii diialnosti pedahoha-vykhovatelya [Model of reflection in the professional activity of a teacher-educator]. *Aktualni problemy psykholohii – Current problems of psychology*. 7, 36, 113–120. [in Ukrainian].

2. Voronova, S. (2022). Samoosiniuvannia pedahohom vlasnoi diialnosti yak element zabezpechennia yakosti osvitnoho protsesu [Self-assessment by a teacher of his own activities as an element of ensuring the quality of the educational process]. *Molod i rynok – Youth and the market*. 2 (200), 122–128. [in Ukrainian].

3. Zhelanova, V. V. (2017). Taksonomiia typiv profesiinoi refleksii pedahoha: mizhdystsyplinarnyi kontekst [Taxonomy of types of teacher professional reflection: an interdisciplinary context]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika – Teacher education: theory and practice. Psychology. Pedagogy*. Zbirnyk naukovykh prats. 27, Kyiv, 9–14. [in Ukrainian].

4. Zdanevych, L. V., Mashkina, L. A., Myskova, N. M., Talemoniuk, A. O. (2025). Pedahohichne partnerstvo yak naukova definitsiia i vahoma profesiina kompetentnist maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshilnoi osvity [Pedagogical partnership as a scientific definition and significant professional competence of future educators of preschool educational institutions]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*. 79, 1, 179–183. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.1.33> [in Ukrainian].

5. Kniazheva, I. (2019). Pedahohichna refleksiiia yak chynnyk profesiinoho stanovlennia maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshilnoi osvity [Pedagogical reflection as a factor in the professional development of future preschool teachers]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V.O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of the Moscow State University named after V.O. Sukhomlynsky*. 2 (65), 135–139. [in Ukrainian].

6. Kravchyna, T. (2022). Refleksyivna pozytsiia pedahoha: metody i priiomy refleksii pedahohichnoi diialnosti [The reflective position of the teacher: methods and techniques of reflection on pedagogical activity]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*. 10, 7, 39–43. DOI: 10.31110/2616-650Xvol10i7-006. [in Ukrainian].

7. Palii, A. M., Yelchaninova, T. M., Shevchenko, V. M. (2024). Refleksiiia yak strukturotvorchyi komponent profesiinoi diialnosti [Reflection as a structural component of professional activity.]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Prospects and innovations of science*. 6 (40), 867–876. DOI [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-867-876](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-867-876). [in Ukrainian].
8. Pedahohichnyi slovnyk [Pedagogical dictionary] (2001). / za red. M. D. Yarmachenka. Kyiv : Pedahohichna dumka, 514. [in Ukrainian].
9. Popovych, O. M., Yushchuk, L. V. (2024). Motyvatsiina skladova pidhotovky maibutnikh vykhovateliv do partnerskoi vzaiemodii z batkamy ditei rannoho viku [The motivational component of preparing future educators for partnership interaction with parents of young children.]. *Pedahohichna innovatyka: suchasnist ta perspektyvy – Pedagogical innovation: modernity and prospects*. 3, 66–77. [in Ukrainian].
10. Popovych, O. M., Yushchuk, L. V. (2025). Teoretyko-metodolohichni aspekty problemy partnerskoi vzaiemodii z batkamy ditei rannoho viku [Theoretical and methodological aspects of the problem of partnership interaction with parents of young children.]. *Innovatsiina pedahohika. Doshkilna pedahohika – Innovative pedagogy. Preschool pedagogy*. 82, 2, 187–190. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.2.33>. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті подано обґрунтування актуальності розвитку рефлексії в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Підкреслено, що рефлексія стає ключовим механізмом побудови суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що базується на довірі, взаємоповазі та спільній відповідальності за виховання дитини раннього віку. Розкрито характерні особливості рефлексії у процесі взаємодії педагога з батьками дітей раннього віку. Відповідно до поставленої мети проведено дослідження дефініції поняття «рефлексія» у контексті педагогічної діяльності, визначених сучасними вітчизняними науковцями. Уточнено її сутність, види та функції. Окреслено шляхи розвитку в майбутніх вихователів рефлексії у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти. Зауважено, що організація рефлексивного простору у закладі вищої освіти потребує добору таких форм і методичних інструментів, які активізують процес самопізнання, самоспостереження, оцінювання ефективності власної комунікації з батьками вихованців. Підтверджено, що в процесі розвитку рефлексії студентів ефективним є застосування індивідуальних форм розвитку рефлексії (рефлексивний щоденник педагогічної взаємодії, самоаналіз ситуацій, написання рефлексивних есе, «професійна карта рефлексії»); групових форм рефлексивної діяльності (тренінги, рефлексивне коло, педагогічні кейси, дискусійні клуби); інтерактивні та цифрові форми рефлексії (Padlet, Mentimeter, відеорефлексія, Е-портфоліо вихователя). Серед методичних інструментів розвитку рефлексії у майбутніх вихователів найбільш дієвими виявилися: метод «дзеркала», «емоційний барометр партнерства», «щоденник педагогічних відкриттів», «коло довіри». З'ясовано, що рефлексивна діяльність дозволяє студентам усвідомлювати власні професійні цінності, розвивати комунікативну гнучкість, відповідальність і здатність до діалогу, що є основою гуманістичної моделі взаємодії «вихователь – дитина – родина». Перспективи подальшої нау-

кової роботи вбачаються в розробці системи тренінгів для розвитку рефлексії фахівців дошкільної освіти.

Ключові слова: рефлексія, майбутні вихователі, батьки дітей раннього віку, партнерська взаємодія, підготовка, методичний інструментарій.

Дата надходження статті: 27.10.2025

Дата прийняття статті: 25.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025